

БІБЛІОТЕКА ВНЗ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Колесникова Т. О.

(Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
ім. акад. В. Лазаряна, м. Дніпропетровськ)

Соціальні комунікації представляють собою, за визначенням В. Ільганаєвої, сукупність процесів та структур, які забезпечують цілеспрямований обмін соціально значущою інформацією та знаннями в просторово-часовому континенті. Такий обмін відбувається завдяки існуванню комунікаційних каналів, аналіз еволюції яких, починаючи від стадії пракультури і закінчуючи сучасною електронною комунікацією, дозволяє говорити про їх спадкоємність. При цьому слід зазначити, що еволюція соціальних комунікацій органічно пов'язана з еволюцією культури, яка визначається пануючими у суспільстві нормами і засобами фіксації, збереження та розповсюдження культурних змістів. Напрямки цих комунікацій можна представити наступним чином:

Таким чином, можемо визначити сучасну епоху як перехідний період від ери документальної комунікації і книжкової культури до ери електронної комунікації і мультимедійної культури.

Слід враховувати, що послідовна зміна суспільних комунікаційних систем відбувається не стихійно, а в силу кризи комунікаційних каналів, які є засобами передачі повідомлень від джерела до отримувача або шляхом фізичної передачі повідомлень. Ця криза, в свою чергу, полягає в тому, що ці канали перестають задовольняти комунікаційні потреби як окремих людей, так і суспільства в цілому. вирішення кризи досягається шляхом біфуркації (розділення) перевантажених комунікаційних каналів. Так, наші предки, пралюди, передали у спадок людині розумній (*Homo sapiens*) 2 канали усної комунікації – вербальний і невербальний, до яких в період верхнього палеоліту (35000 – 8 тис. років до нашої ери) приєднались штучний іконічний та символічний канали. Таким чином, у кам'яному віці, на стадії археокультури, виникли чотири вихідних канали. У глибині цих каналів, в свою чергу, у вигляді первісного мистецтва утворилися художні канали, які неможливо відособити: музика і танок поєднані з невербальним каналом; поезія і риторика – продукти вербального каналу; живопис виріс із іконічної графіки, а скульптура – із амулетів, талісманів та інших речових символів.

Справжньою комунікаційною трансформацією було зародження в III тис. до н.е. писемності, тобто створення нового комунікаційного каналу. Канал писемної документації виник на базі іконічного каналу шляхом біфуркації останнього.

За думкою професора А. В. Соколова, аналізуючи таким чином еволюцію комунікаційних каналів, починаючи від стадії пракультури і закінчуючи сьогоденною електронною комунікацією, можна виділити 4 біфуркації:

- Біфуркація I – поява писемності та літературної мови;
- Біфуркація II – винахід книгодрукування та великі географічні відкриття;
- Біфуркація III – промисловий переворот, який обумовив появу первинних технічних каналів, в тому числі машинної поліграфії, фотографії, телефону;
- Біфуркація IV – науково-технічна революція XX ст., яка викликала до життя електронну комунікацію – телебачення та комп'ютер.

Наведені дані дозволяють простежити дію закону прискорення біфуркацій: дистанція між біфуркаціями I і II – майже 4,5 тис. років, між II і III – 400 років; між III и IV – близько 150 років. Тобто, відбувається скорочення «міжбіфуркаційних періодів», яке обумовлене прискоренням історичного часу в стадії неокультури.

Але цей процес продовжується. З'являються нові докази існування комунікацій в області парапсихології, до якої відносяться телепатія (комунікація думками між комунікантом – індуктором і реципієнтом – приймачем) та «ясновидение» (отримання повідомлень з майбутнього).

Рівень комунікаційної культури визначається пануючими засобами комунікації, але, згідно з законом кумуляції комунікаційних каналів, поява нових не відміняє досі існуючих каналів. Тобто, діючі суспільні комунікаційні системи (СКС) включають комунікаційні канали попередніх систем, але в технічно модернізованому вигляді. Так, поява рукописів не відмінила канали словесності (усні комунікації), книжкова індустрія ввела в обіг новий документальний канал – пресу, мультимедійне середовище (електронна комунікація) акумулює можливості і словесності, і книжковості (документальної комунікації).

Основою глобальних змін у сучасному суспільстві визнано утворення його єдиного інформаційного простору на базі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Сформувалася глобальна система соціальних комунікацій (бібліотеки, архіви, музеї, центри інформації, ЗМІ, кіно-фотоіндустрія, театри, книгарні, служби НТІ, аналітичні центри тощо), яка сприйняла всі інновації ІКТ та основи функціонування реального і віртуального інформаційного простору. При цьому особливих змін набули звичні носії інформації – книжково-документальні. Зараз світова спільнота швидко опановує електронні засоби навчання та електронні ресурси освіти і науки, реалізуючи при цьому основну

концепцію інформаційного суспільства – доступність будь-якої інформації кожному члену суспільства в будь-якому місті і в будь-який час.

Чи готова національна освіта та бібліотеки, діяльність яких переміщується в нове комунікаційне середовище, до виконання своєї місії в такому суспільстві?

В умовах жорсткої конкуренції на ринку освітніх послуг, одним з основних показником якості освіти є затребуваність випускників при працевлаштуванні, конкурентноздатність їх знань і компетенцій на ринку праці.

Які ж саме компетенції повинен мати молодий спеціаліст сучасного ВНЗ в епоху активного формування інформаційного суспільства та суспільства знань?

- здібність до навчання;
- здібність до пошуку інформації;
- здібність аналізувати інформацію та виділяти ключові позиції;
- здібність до генерування нових знань;
- наявність глибоких знань предметної галузі;
- здібність до прийняття рішень та відповідальності за це;
- володіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

На думку автора, із семи компетенцій – чотири базуються на безпосередній спроможності бібліотек вишів активно включитися, а можливо, інколи і очолити, процеси з їх формування. Наприклад, це стосується організації процесу навчання з метою формування інформаційної культури студентів. В умовах, коли пріоритетним стає знання про інформацію, що потребує орієнтацій в інформаційних ресурсах, їх оцінки та аналізу, організації доступу до них, держава саме на бібліотеки поклала задачі навчання користувачів основним правилам пошуку і збору інформації, реферуванню літератури, способам організації особистих картотек і досьє, методам аналізу складу і структури документального потоку.

Узагальнюючи досвід новаторських книгозбірень щодо їх трансформації в інтегровані інформаційні науково-освітні, дослідницькі, культурологічні центри, які мають широкі спектри інформаційних послуг та функцій досвідчених навігаторів інформаційних потоків, а також беручи до уваги праці вчених-фундаторів бібліотечно-інформаційної справи, ми можемо визначити основні напрямки інформатизації бібліотек ВНЗ в умовах реформування вищої освіти. Ними є:

1. Створення умов для засвоєння необхідного рівня автоматизації діяльності і входження до відповідних інформаційних мереж;
2. Забезпечення безперешкодного доступу до інформації користувачам;
3. Створення відповідної системи доступу, представлення і використання інформації в галузі освіти;

4.Забезпечення представництва генеруємої інформації в інформаційних мережах.

Таким чином, сучасна бібліотека ВНЗ, виступаючи певною комунікаційною структурою, має:

- по-перше, документно-комунікаційну сутність власної діяльності, пов'язану з документальними фондами, ресурсами, обслуговуванням;
- по-друге, виступає базовою СК структурою, яка концентрує комунікаційну культуру суспільства і забезпечує комунікаційні процеси з використанням документів, інформації і знань.